

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 6

Kodeks rodzinny i opiekuńczy po wielkich nowelizacjach

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 821

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Słotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemianin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Svitlana Yaroslavivna Fursa, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhuohao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrosius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus) | Prof. dr. Frieder Dünkel, Universität Greifswald, Prof. Emilio Castorina, University of Catania

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Słotwiński

Redaktor językowy | Joanna Dżaman

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Wiesława Mazurkiewicz

**Wydanie publikacji zrealizowano przy udziale środków finansowych
otrzymanych z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną
Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, <http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk 39,0. Format B5. Nakład 95 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

DEBATA O USTROJACH MAJĄTKOWO-MALŻEŃSKICH

Tadeusz Smyczyński – Małżeńskie prawo majątkowe – uwagi krytyczne	13
Mirosław Nazar – Nowelizacje i interpretacje małżeńskiego prawa majątkowego – czy potrzebne są zmiany przepisów?	31
Grzegorz Jędrejek – Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawo do kwatery żołnierskiej	75
Helena Ciepla – Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego	91
Janusz Gajda, Piotr Osowy – Dylematy nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 roku na przykładzie art. 36 ¹ k.r.o. Aspekty procesowe.....	101
Anita Lutkiewicz-Rucińska – Definicja wykonywania zarządu majątkiem wspólnym małżonków a czynność prawna prowadząca do nabycia przedmiotu majątkowego do tego majątku	123
Anna Urbańska-Lukaszewicz – Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowy Rejestr Sądowy – skuteczne rejestry umów majątkowych małżeńskich? Głos w dyskusji	155
Anna Stępień-Sporek – Kilka uwag o rozdzieleniu majątkowej z wyrównaniem dorobków	161
Magdalena Deneka – Umowna zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych obciążających nieruchomości należącą do majątku wspólnego małżonków.....	185

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej.....	205
--	-----

DEBATA NA TEMAT ZAGADNIENÍ PRAWA FILIACYJNEGO

Jerzy Strzebinczyk – Sugestie zmian w obrębie polskiego prawa filiacyjnego (pod rozważę ustawodawcy).....	227
Joanna Haberko – Dziecko poczęte jako najbliższy członek rodziny.....	243
Elżbieta Holewińska-Lapińska – Rola prawdy genetycznej w decyzji zainteresowanych osób o ustaleniu pochodzenia dziecka od ojca wskutek uznania w świetle orzecznictwa sądów powszechnych w 2011 roku....	263
Barbara Bajor – Ustalenie ojcostwa dziecka pełnoletniego. Uwagi do art. 76 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	285

DEBATA O RELACJI RODZICE-DZIECKO

Wanda Stojanowska – „Porozumienie” rodziców jako przesłanka pozostawienia im obojgu władzy rodzicielskiej po rozwodzie. Wybrane zagadnienia	301
Jacek Mazurkiewicz – „Zanim pomysły nasze szezną wraz z nami”. O zapomnianych projektach reformy prawa rodzinnego	313
Marek Andrzejewski – Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy)	371
Mieczysław Goettel – Kontrowersje wokół tak zwanej pieczy podzielonej nad małoletnim	401
Agnieszka Gałakan-Halicka – Ograniczenie władzy rodzicielskiej ze względu na rozłączenie rodziców w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	427

Piotr Telusiewicz – Kryteria doboru odpowiednich zarządzeń przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej	469
Anna Natalia Schulz – O współczesnych dylematach tworzenia międzynarodowych standardów Rady Europy dotyczących relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi	483
Olga Bobrzyńska, Piotr Mostowik – Zwyczajny pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej oraz łącznik kolizyjny	509

VARIA

Małgorzata Łączkowska – Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatniej dekadzie.....	553
Mirosław Kosek – Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa.....	573
Ewa Kabza – Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku.....	585
Anna Sylwestrzak – <i>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</i> a unormowania Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.....	611

Ewa Kabza

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**OBOwIĄZEK ALIMENTACYJNY RODZICÓW
WZGLĘDEM DZIECKA PEŁNOLETNIEGO
PO NOWELIZACJI KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO
Z 2008 ROKU**

Streszczenie

Zasadą jest, że rodzice mają obowiązek utrzymania dziecka, które nie jest jeszcze w stanie się samodzielnie utrzymać, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Nie ma w prawie polskim przepisu, na podstawie którego obowiązek alimentacyjny wobec dziecka gasłby automatycznie np. po dojściu przez dziecko do pełnoletności. Nowelizacja kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 13 czerwca 2009 r. dała rodzicom pełnoletnich dzieci wyraźną podstawę do uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych) w trzech przypadkach. Po pierwsze, gdy świadczenie alimentacyjne wiąże się z nadmiernym uszczerbkiem dla rodziców. Po drugie, jeśli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się. Po trzecie, jeśli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza znaczenia i zakresu prawa do uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych), przesłanek uchylenia się oraz sformułowanie kilku postulatów *de lege ferenda*, wykorzystując rozwiązania zagraniczne.

Słowa kluczowe: dziecko, alimenty, uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego, alimentacja po dojściu do pełnoletności

Uwagi wprowadzające

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nakłada na rodziców obowiązek alimentacji dziecka od urodzenia do czasu uzyskania przez nie zdolności do samodzielne-
go utrzymania się. Zatem dopóki dziecko nie osiągnie samodzielności finansowej, dopóty może dochodzić świadczeń alimentacyjnych od swoich rodziców niezależnie od aktualizacji przesłanki niedostatku i w takiej wysokości, aby jego potrzeby były zaspokajane w zbliżonym stopniu co potrzeby rodziców przy uwzględnieniu ich wieku, stanu zdrowia, kierunku kształcenia oraz innych indywidualnych okoliczności (zasada równej, podobnej stopy życiowej)¹.

Zarówno więc sam fakt osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, jak i uzyskiwanie przez nie środków finansowych z tytułu pracy zawodowej, renty inwalidzkiej czy zasiłku dla bezrobotnych nie pociąga za sobą automatycznie ustania obowiązku alimentacyjnego ciążyącego na rodzicach², jeżeli w sensie ekonomicznym jest ono zależne od rodziców (tzw. *young-adults*). Taka sytuacja będzie miała miejsce na przykład wtedy, gdy dziecko pobiera naukę w szkole lub na uczelni i czas na nią przeznaczony wykorzystuje rzeczywiście na zdobywanie kwalifikacji zawodowych³ lub też jeśli jest dotknięte kalectwem (wrodzonym czy nabytym później), chorobą czy niedorozwojem umysłowym.

Do niedawna, bo do nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która weszła w życie 13 czerwca 2009 r., rodzice nie mogli uchylić się od obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie może się samodzielnie utrzymać tylko na tej podstawie, że wykonanie obowiązku alimentacyjnego stanowiłoby dla nich nadmierny ciężar. Musieli oni podzielić się z dzieckiem nawet najskromniejszymi dochodami⁴, a nawet uszczuplić swój majątek w sytuacjach skrajnych (zwłaszcza o charakterze przejściowym)⁵, aby zapewnić dziecku utrzymanie i wychowanie. Podstawą oddalenia powództwa o zasądzenie alimentów mógł być tylko brak wszelkich możliwości finansowych po stronie zobowiązanego.

---

¹ A. Szlęzak, *Zasada równej stopy życiowej w prawie rodzinnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985, nr 1, s. 37.

² Wyrok SN z dn. 14.05.2002 r., V CKN 1032/00, Lex nr 55514.

³ Uchwała SN z dn. 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSN 1988, z. 4, poz. 42.

⁴ Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej SN z dn. 9.06.1976 r., III CZP 46/75, OSNC 1976, nr 9, poz. 184; wyrok SN z dn. 6.01.2000 r., I CKN 1077/99, Lex nr 51637; wyrok SN z dn. 16.01.2001 r., II CKN 40/99, Lex nr 52373.

⁵ Wyrok SN z dn. 24.03.2000 r., I CKN 1538/99, Lex nr 51629.

Na zasadzie wyjątku Sąd Najwyższy w kilku przypadkach (w przeważającej części w orzeczeniach dotyczących studentów) orzekł odmiennie i opowiedział się (mimo braku wyraźnej podstawy prawnej) za koniecznością uwzględniania takich okoliczności, jak na przykład chęć dalszej nauki, zdolność i cechy charakteru pozwalające na uzyskanie wyższego wykształcenia, sytuacja materialna rodziców⁶. Nadto roszczenia dzieci pełnoletnich, ale jeszcze niesamodzielnych, podlegały ocenie z punktu widzenia art. 5 k.c. i w skrajnych przypadkach mogły prowadzić do odmówienia im ochrony prawnej z racji sprzeczności z zasadami współżycia społecznego⁷. Stosowanie jednak konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego było ograniczone do zupełnie wyjątkowych sytuacji. Bezwzględny charakter przepisów regulujących prawa i obowiązki wynikające ze stosunku alimentacyjnego oraz fakt, że powstaje on *ex lege* są wyrazem szczególnego znaczenia tej problematyki zarówno dla jednostek tworzących rodzinę, jak i dla całego społeczeństwa⁸. Obowiązek alimentacyjny jest więc uzasadniony społecznie – to jedna z gwarancji ochrony dobra dziecka i solidarności rodzinnej, a tym samym odpowiada on zasadom współżycia społecznego. Ma też na celu między innymi odciążenie społeczeństwa od kosztów utrzymania osób, którym w braku prawnej więzi alimentacyjnej należałoby dostarczyć wsparcia z funduszy społecznych. Świadczenia z zakresu pomocy społecznej mają charakter subsydiarny, są wyrazem zasady pomocniczości państwa w tym zakresie⁹. Naturalne i niebudzące najmniejszych wątpliwości jest bowiem pierwszeństwo obowiązku ponoszenia przez rodziców kosztów związanych z dorastaniem i rozwojem ich dziecka w aspekcie fizycznym, duchowym i intelektualnym¹⁰.

Wprowadzone zmiany są odpowiedzią ustawodawcy na wyraźny trend w orzecznictwie¹¹, który został ugruntowany wytycznymi z 16 grudnia 1987 r.

---

⁶ Por. np.: wyrok SN z dn. 14.11.1997 r., III CKN 257/97, OSNC 1998, nr 4, poz. 70; wyrok SN z dn. 12.02.1998 r., I CKN 499/97, Lex nr 50545.

⁷ Zob. m.in. T. Justyński, *Nadużycie prawa w polskim prawie cywilnym*, Kraków 2000, s. 263–264.

⁸ M. Andrzejewski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2010, s. 731.

⁹ M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010, s. 217; wyrok SN z dn. 3.09.1998 r., I CKN 908/97, OSN 1999, nr 3, poz. 53.

¹⁰ M. Łączkowska, *Prawo alimentacyjne jako przykład regulacji prawnej solidarności międzypokoleniowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, z. 3, s. 159.

¹¹ Na temat ewolucji orzecznictwa i piśmiennictwa w zakresie niegodności alimentacji zob. A. Szpunar, *Stosowanie art. 5 k.c. w sprawach o alimenty*, „Palestra” 1989, nr 5–7, s. 64–77.

w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach o alimenty¹². Ustawodawca polski, dokonując pierwszej nowelizacji przepisów o obowiązku alimentacyjnym od czasu uchwalenia kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, *expressis verbis* przyznał rodzicom prawo do uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych) w razie zagrożenia nadmiernym dla nich uszczerbkiem, w braku starań dziecka o osiągnięcie życiowej samodzielności (art. 133 § 3 k.r.o.) lub jeśli żądanie alimentów byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 144¹ k.r.o.). Tym samym na gruncie ustawy, a nie tylko judykatury i doktryny, wytyczono granice ponoszenia odpowiedzialności związanej z zaspokajaniem potrzeb najbliższych.

Uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych) a wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego

Precyzyjne rozgraniczenie sytuacji, w których dochodzi do wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego od tych, które mogą być przesłanką uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych) jest niezwykle istotne. Skutki bowiem jednego i drugiego są odmienne.

Wygaśnięcie prawa do żądania alimentów przez dziecko oznacza, że przestaje istnieć co najmniej jedna przesłanka konkretyzująca obowiązek alimentacyjny. Jeśli więc dziecko ukończyło szkołę średnią zawodową i uzyskało konkretny zawód dający możliwość zatrudnienia i nie podjęło od razu wyższych studiów, a jego wiek przekracza znacznie normalny wiek młodzieży rozpoczynającej studia, nie może ono żądać od rodziców finansowania znacznie opóźnionych studiów¹³. Wymienione okoliczności oznaczają usamodzielnienie się dziecka i tym samym wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego rodziców z art. 133 § 1 k.r.o. Raz wygasły obowiązek alimentacji dziecka ze względu na jego samodzielność życiową nie odżywa w przyszłości w tej samej postaci. Co najwyżej, jeśli będzie ono znajdowało się w niedostatku, może zaktualizować się „zwykły” obowiązek alimentacyjny uregulowany w art. 133 § 2 k.r.o.¹⁴

¹² Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej i Administracyjnej SN z dn. 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNCP 1988, nr 4, poz. 42.

¹³ Wyrok SN z dn. 17.12.1976 r., III CRN 280/76, OSP 1977, nr 11, poz. 196.

¹⁴ T. Smyczyński, *Glosa do wyroku SN z 11 lutego 1986 r.*, OSPiKA 1987, nr 4, poz. 85.

Natomiast uchylenie się od wykonania obowiązku alimentacyjnego (świadczenia alimentacyjnego) nie prowadzi do utraty prawa podmiotowego do żądania alimentów od rodziców (jak ma to miejsce przy wygaśnięciu). Dzieje się tak, ponieważ stosunek alimentacyjny powstaje *ex lege*, to znaczy z określonym układem stosunków rodzinnych norma prawna wiąże powstanie określonego stosunku prawnego¹⁵. Konkretny obowiązek alimentacyjny powstaje natomiast w razie spełnienia się ustawowych przesłanek alimentacji. W ramach tego stosunku zobowiązaniowego między określonymi indywidualnie osobami uprawnionemu przysługuje roszczenie o alimenty (wierzytelność), a zobowiązany ma obowiązek spełnić odpowiadające mu świadczenie alimentacyjne (dług)¹⁶. Ponieważ obowiązek alimentacyjny należy do kategorii stosunków obligacyjnych (zobowiązań rodzinno-prawnych, biorąc pod uwagę jego źródło)¹⁷, nie powinno budzić wątpliwości, że nie może on w każdym przypadku być wykonywany bez względu na postawę i zachowanie się uprawnionego.

Istnienie obowiązku alimentacyjnego nie podlega ocenie z punktu widzenia zasad współżycia społecznego. Należy rozgraniczyć problem istnienia i wykonywania obowiązku alimentacyjnego. Powołując się na niegodność uprawnionego czy też nadmierny uszczerbek finansowy spowodowany świadczeniem alimentów na rzecz pełnoletniego dziecka, nie kwestionuje się samego obowiązku dostarczania środków utrzymania krewnym. Celem zarówno art. 133 § 3, jak i art. 144¹ k.r.o. jest tylko wyznaczenie granic, w których to czynienie użytku z prawa do żądania alimentów odpowiada ogólnemu poczuciu sprawiedliwości i nie jest moralnie naganne¹⁸. Ocenie podlega więc samo roszczenie alimentacyjne. I tylko ono może naruszać zasady współżycia społecznego. Nie chodzi więc o uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego „w ogóle”, ale tylko o uchylenie się od obowiązku, który jest wykonywany¹⁹. Tym samym cały czas istnieje obowiązek alimentacyjny, ale ze względu na niegodność uprawnionego czy też jego złą sytuację materialną nie jest on realizowany. W razie zmiany okoliczności

---

¹⁵ Zwolennikiem podziału na potencjalny i konkretny obowiązek alimentacyjny jest m.in. E. Budna, *Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dzieci*, „Nowe Prawo” 1990, nr 7–9, s. 66.

¹⁶ Tak SN w uzasadnieniu uchwały z 24.02.2011 r., III CZP 134/10, Lex nr 707477.

¹⁷ Uchwała SN (7) z dn. 24.05.1990 r., III CZP 21/90, OSNCP 1990, nr 10–11, poz. 128.

¹⁸ T. Justyński, *Nadużycie prawa...*, s. 138.

¹⁹ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 61⁷–144¹*, Lex 2014.

żądanie uprawnionego może zostać uwzględnione, gdyż uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych) nie prowadzi do definitywnej utraty prawa podmiotowego do żądania alimentów. Mamy więc do czynienia z sytuacją, gdy przy istniejącej odpowiedzialności alimentacyjnej, wobec spełnienia wszystkich przesłanek istnienia obowiązku alimentacyjnego, nie istnieje dług po stronie zobowiązanego, rozumiany jako powinność świadczenia na rzecz uprawnionego²⁰. Sąd tym samym nie stwierdzi, że obowiązek ustał czy wygasł, lecz oddali powództwo o alimenty czy też o zmianę ich wysokości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawia się, poza przywołanymi, określenie „uchylenie obowiązku alimentacyjnego” lub „uchylenie alimentów”, które jest utożsamiane z wygaśnięciem obowiązku alimentacyjnego²¹.

Relacja między art. 133 § 3 a 144¹ k.r.o.

Ustawodawca nie określił relacji pomiędzy przywołanymi w tytule punktu artykułami²². Nie ulega wątpliwości, że zakres podmiotowy art. 144¹ k.r.o. jest szerszy niż art. 133 § 3 k.r.o. Choć stosowanie obu przepisów jest wyłączone w stosunku do rodziców małoletnich dzieci, to podczas gdy pierwszy z przepisów dotyczy każdej osoby zobowiązanej, drugi – tylko rodziców. Ponadto „klauzula zasad współżycia społecznego” jest pojęciem szerszym niż „niedokładanie

²⁰ Tak J. Ignaczewski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 761.

²¹ Wyrok SN z dn. 16.07.1998 r., I CKN 521/98, Lex nr 1232692 („Rodzice nie mogą zatem uchylić się od obowiązku alimentacyjnego”); wyrok SN z dn. 12.05.1998 r., II CKN 722/97, Lex nr 503166 („w realiach rozpoznawanej sprawy pozwana jako dziecko [córka] powoda nie jest w stanie ze względu na chorobę psychiczną i związane z tym inwalidztwo drugiej grupy, utrzymać się samodzielnie i już ta okoliczność przesądza o tym, że obowiązek dalszego alimentowania jej przez powoda nie może być uchylony [arg. z art. 133 § 1 k.r.o.]”); wyrok SN z dn. 25.05.1999 r., I CKN 274/99, Lex nr 327915 („Żądanie uchylenia tych alimentów...”); wyrok SN z dn. 27.07.1999 r., I CKN 687/98, Lex nr 503167. Por. jednak J. Ignaczewski, *Obowiązek alimentacyjny po nowelizacji. Art. 128–144¹ KRO. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 61. Autor używa sformułowania na oznaczenie stanu faktycznego, o którym mowa w art. 133 § 3, art. 144¹, art. 134 k.r.o.

²² Konieczność doprecyzowania zależności między tymi dwoma przepisami dostrzegł H. Haak, proponując następujące brzmienie art. 144¹ k.r.o.: „Poza wypadkiem, o którym mowa w art. 133 § 3, zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem pełnoletniego uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego”. Tegoż, *Opinia na temat rządowego projektu ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1166)*, Pleszew 2007, s. 11, <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk5.nsf/Opwsdr?OpenForm&1166>.

starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się” ujęte w art. 133 § 3 k.r.o. Tak więc powoływanie się na art. 144¹ k.r.o. w takim przypadku jest niemożliwe, gdyż spełniony jest warunek z art. 133 § 3 k.r.o. (*lex specialis derogat legi generali*).

Relacji zawierania się co do zasady nie będzie natomiast między art. 144¹ k.r.o. a przesłanką z art. 133 § 3 k.r.o. dotyczącą wystąpienia pełnoletniego dziecka z roszczeniem, którego zaspokojenie mogłoby spowodować nadmierny uszczerbek dla rodziców. Przeważnie zachowanie dziecka w takiej sytuacji nie będzie naganne. Można sobie jednak wyobrazić takie stany faktyczne, w których dojdzie do zbiegu analizowanych przepisów. Przykładowo, rodzice uzyskujący niskie wynagrodzenie i niemający większych możliwości zarobkowych i majątkowych dzielą się „ostatnią kromką chleba” ze studium dzieckiem, które bez względu na osiągnięte wyniki w nauce, zamierza po roku zrezygnować z dalszego kształcenia. W takim przypadku ponownie należałoby zastosować przepis art. 133 § 3 k.r.o. jako *lex specialis* do art. 144¹ k.r.o.

Warto zwrócić uwagę na brak konsekwencji w redakcji analizowanych przepisów. Otóż w art. 133 § 3 k.r.o. ustawodawca daje zobowiązanemu możliwość uchylenia się od „świadczeń alimentacyjnych”, a w art. 144¹ k.r.o. – od „wykonywania obowiązku alimentacyjnego”. Wymaga więc zastanowienia się, czy są to pojęcia tożsame, czy też ustawodawca celowo zastosował odmienne sformułowanie, chodziło bowiem o inne skutki prawne każdej z tych czynności.

Z § 10 *Zasad techniki prawodawczej* wynika zasada konsekwencji terminologicznej, która jest lustrzanym odbiciem dwóch zasad wykładni stosowanych przez sądy polskie, a mianowicie: zakazu wykładni synonimicznej i homonimicznej²³. Ta „fundamentalna zasada dobrej roboty prawodawczej”²⁴ oznacza między innymi, że jeżeli w akcie prawnym użyte są różne pojęcia, to nie można przypisywać im takiego samego znaczenia. Dlatego też, jak się wydaje, nie do końca uzasadniony jest pogląd, że i w art. 133 § 3 k.r.o., i w art. 144¹ k.r.o. chodzi o to samo, czyli „aby nie świadczyć alimentów, mimo istnienia ustawowych przesłanek obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka”²⁵. Można

---

²³ Por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 144–152.

²⁴ Uchwała SN z dn. 30.04.2003 r., I KZP 8/03, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 41.

²⁵ Tak J. Ignaczewski, w: *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2012, s. 595.

więc zaproponować inne wyjaśnienie, mając na uwadze racjonalność polskiego prawodawcy.

Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od dwóch czynników: rozmiaru usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz możliwości majątkowych i zarobkowych (art. 135 § 1 k.r.o.). Natomiast § 2 art. 135 określa już nie wysokość zobowiązania, ale formy wykonywania obowiązku alimentacyjnego. Po pierwsze, realizacja obowiązku może polegać na świadczeniu o charakterze pieniężnym. Po drugie, na osobistych staraniach o utrzymanie lub wychowanie uprawnionego. Przy czym ten drugi sposób aktualizuje się tylko w odniesieniu do dzieci, które nie są w stanie utrzymać się samodzielnie lub osób niepełnosprawnych. Jest to więc definicja ustawowa wykonywania obowiązku alimentacyjnego. Zatem w odniesieniu do dziecka pełnoletniego skorzystanie przez rodziców z art. 133 § 3 k.r.o. skutkowałoby wyłączeniem obowiązku świadczenia w formie pieniężnej. Natomiast w razie posłużenia się art. 144¹ k.r.o. rodzice byłiby zwolnieni zarówno ze świadczeń o charakterze majątkowym, jak i osobistym. Nie jest więc tak, jak się wydaje, że w pewnych przypadkach, na przykład gdy dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania samodzielności (które to zachowanie wyczerpuje przesłanki i art. 133 § 3 k.r.o., i art. 144¹ k.r.o.), konsekwencje powołania się na jeden czy drugi artykuł byłyby identyczne, a tylko przywołana już zasada wykładni *lex specialis derogat legi generali* przemawia za stosowaniem pierwszego z nich. Wtedy bowiem fragment art. 133 § 3 k.r.o., odnoszący się do sprzecznych z zasadami współżycia społecznego zachowań pełnoletniego dziecka (niedokładanie starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się), stanowiłby *superfluum* ustawowe. Wystarczyłoby przecież odwołać się do przepisu ogólnego z art. 144¹ k.r.o. Taka wykładnia byłaby jednak sprzeczna z dyrektywą wykładni językowej, zgodnie z którą niedopuszczalne jest ustalanie znaczenia normy prawnej w taki sposób, by pewne jej części były traktowane jako zbędne²⁶.

Wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka

Zanim omówione zostaną przypadki, w których dopuszczalne jest uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych), zasadne wydaje się wskazanie, kiedy dochodzi do wygaśnięcia obowiązku

²⁶ Por. L. Morawski, *Wykładnia...*, s. 150–152.

alimentacyjnego. Wygaśnięcie powoduje dalej idące konsekwencje. Nie chodzi bowiem tylko o czasowe niewykonywanie obowiązku alimentacyjnego, ale o jego unicestwienie.

Mimo istniejących tendencji w prawie zagranicznym do automatycznego wygasania obowiązku alimentacyjnego z chwilą osiągnięcia przez dziecko pełnoletności²⁷, ewentualnie do wydłużenia czasu jego trwania tylko przez okres studiów, ale nie dłużej niż do 21.²⁸, 23.²⁹ czy 24.³⁰ roku życia, ustawodawca polski nie znowelizował art. 133 § 1 k.r.o. Tym samym opowiedział się za międzypokoleniową solidarnością i wizją rodziny jako „zabezpieczenia socjalnego” (model tradycyjny, opiekuńczy)³¹, nie zaś za prymatem niezależności (również w sferze życia rodzinnego) i autonomii jednostek (model nowoczesny).

Obowiązek alimentacyjny wygaśnie, jeśli dziecko uzyska zdolność do samodzielnego utrzymania się lub dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania, co może nastąpić zarówno przed, jak i po osiągnięciu pełnoletności³². Zawarcie przez dziecko związku małżeńskiego samo przez się nie skutkuje wygaśnięciem obowiązku alimentacyjnego. Zmienia się tylko kolejność osób zobowiązanych do dostarczania środków utrzymania (małżonek wyprzedza rodziców – argument z art. 130 k.r.o.)³³.

---

²⁷ W USA obowiązek alimentacyjny wygasa bezwzględnie po osiągnięciu przez dziecko: 18. roku życia (Arizona, Hawaje, Luizjana, Waszyngton, Wisconsin); 19. roku życia (Alabama); 21. roku życia (Mississippi, Nowy Jork). W pozostałych stanach obowiązek alimentacyjny gaśnie w wieku 18 lat, chyba że dziecko kontynuuje naukę w szkole średniej – wówczas do czasu ukończenia nauki lub osiągnięcia określonego wieku. Por. National Conference of State Legislatures, *Termination of support – age of majority*, www.ncsl.org/research/human-services/termination-of-child-support-age-of-majority.aspx oraz National Conference of State Legislatures, *Termination of support – college support beyond the age of majority*, www.ncsl.org/research/human-services/termination-of-support-college-support.aspx.

²⁸ Np. w Estonii (§ 97 k.r.o.).

²⁹ Np. w Irlandii (jeśli dziecko uczy się w trybie stacjonarnym).

³⁰ Np. w prawie litewskim (art. 3.194 k.c.).

³¹ Podobnie na Łotwie (§ 179 k.c.), w Czechach (§ 85 k.r.o.). Ponadto w Czechach, jeśli możliwości majątkowe i zarobkowe rodziców na to pozwalają, sąd może, oprócz zasądzenia płatnych co miesiąc alimentów, nałożyć na rodzica obowiązek zdeponowania na zablokowanym rachunku bankowym dziecka określonej sumy pieniędzy (np. na studia), dokonywania wpłat na książeczkę mieszkaniową, polisę na życie itp. M. Hrušáková, L. Westphalova, *Family law in the Czech Republic*, The Netherlands 2011, s. 139.

³² *Kodeks rodzinny. Komentarz*, red. M. Grudziński, J. Ignatowicz, Warszawa 1959, s. 336.

³³ Tak J. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2012, s. 1116.

W celu ustalenia, czy dziecko, zwłaszcza pełnoletnie, może się samodzielnie utrzymać, należy wziąć pod uwagę nie tylko fakt podjęcia przez nie pracy zarobkowej, ale także jego sytuację osobistą i życiową. Wykładnia art. 133 § 1 k.r.o. nie może być dokonywana w oderwaniu od art. 96 k.r.o., na mocy którego na rodzicach spoczywa obowiązek troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i należytego przygotowania go do pracy dla dobra społeczeństwa, odpowiednio do jego uzdolnień. Dlatego należy uznać za usprawiedliwione dalsze alimentowanie dziecka, które kontynuuje naukę, uczy się zawodu lub uczęszcza na kurs doskonalenia zawodowego³⁴.

Jeżeli zaś chodzi o małoletniego uprawnionego, który osiąga dochody, to wydaje się, że założenie o wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego względem niego ma znaczenie tylko w teorii, gdyż dzieci z natury nie są w stanie samodzielnie się utrzymać.

Zachowanie osoby zobowiązanej do świadczeń alimentacyjnych może polegać nie tylko na dostarczaniu określonych środków utrzymania w naturze lub w pieniądzu (*dare*), ale także na świadczeniu usług lub dokonywaniu czynności, których skutek nie zawsze przybiera ucieleśnioną postać (*facere*)³⁵. Obowiązek alimentacyjny, obok celu ekonomicznego, jakim jest zapewnienie uprawnionemu niezbędnych środków materialnych pozwalających zaspokoić jego potrzeby, służy kształtowaniu właściwych, z punktu widzenia powszechnie akceptowanych w społeczeństwie wzorców, zasad postępowania, wpływa na umocnienie łączących rodzinę więzi i kształtuje wzajemne relacje między jej członkami³⁶. Dlatego nawet w sytuacji, gdy czysty dochód, na przykład z majątku dziecka³⁷, wystarcza na zaspokojenie jego materialnych potrzeb, obowiązek alimentacyjny nie przestaje istnieć. W takim przypadku odpada wyłącznie przesłanka uzasadniająca świadczenia w formie pieniężnej. Pojęcie „niemożność samodzielnego utrzymania się”, o którym mowa w art. 133 § 1 k.r.o., nie jest treściowo związane z posiadaniem przez dziecko dochodów z majątku i dlatego

³⁴ T. Domińczyk, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 970.

³⁵ T. Smyczyński, *Stosunek alimentacyjny a stosunek zobowiązaniowy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985, z. 1, s. 28.

³⁶ Uchwała SN z dn. 24.02.2011 r., III CZP 134/10, Lex nr 707477.

³⁷ Podobnie należałoby traktować zarobki dziecka, otrzymywanie przez nie renty rodzinnej lub renty pobieranej na podstawie umowy ubezpieczenia. Sporne w literaturze jest zaliczenie do tego katalogu stypendium. Za taką możliwością opowiedział się w szczególności M. Nazar (*Glosa do wyroku SN z 8 maja 1975 r.*, III CRN 36/75, OSP 1976, nr 6, poz. 117).

nie może być definiowane jako stan, w którym dziecko nie ma majątku i dochodów, które ten majątek przynosi³⁸. Przepis art. 133 § 1 k.r.o. *in fine* dotyczy więc tylko zakresu obowiązku alimentacyjnego rodziców względem dziecka³⁹. Nadal jednak na rodzicach ciąży obowiązek podejmowania odpowiednich, osobistych działań w zakresie wychowania i wykształcenia⁴⁰ (co jest przecież formą spełniania obowiązku alimentacyjnego) czy też decydowania o sposobie zaspokajania potrzeb dziecka z dochodów z jego majątku⁴¹. W dalszym ciągu istnieje więc relacja alimentacyjna, aczkolwiek ograniczona do osobistych starań związanych z zaspokajaniem potrzeb dziecka. Granica samodzielności służy zatem potraktowaniu dziecka pełnoletniego w sposób mniej rygorystyczny, niż w przypadku gdyby pomoc rodziców kończyła się z dniem ukończenia 18. roku życia⁴².

Trudna sytuacja majątkowa zobowiązanego jako okoliczność uzasadniająca uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych)

Zamierzeniem ustawodawcy było osłabienie pozycji dzieci po ukończeniu 18. roku życia. Rodzice niesprawujący władzy rodzicielskiej nie mają decydującego wpływu na wybory pełnoletniego dziecka dotyczące zdobywania wykształcenia bądź rezygnacji z uzyskania kwalifikacji zawodowych⁴³. Tym samym rodzice, choć alimentacja jest niezależna od władzy rodzicielskiej i pełni w gruncie rzeczy rolę służebną wobec niej⁴⁴, nie powinni być obciążeni zbyt

³⁸ K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 673.

³⁹ Tak m.in. J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1977, s. 269; J. Gwiazdomorski, w: *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J. Piątowski, Wrocław 1985, s. 1011; E. Budna, *Obowiązek alimentacyjny...*, s. 71. Odmiennie, nietrafnie (czyli dochody z majątku dziecka powodują, iż rodzice w ogóle przestają być zobowiązani do jego alimentacji) np. S. Szer, *Prawo rodzinne w zarysie*, Warszawa 1969, s. 239. Tak też SN w wyroku z dn. 12.12.1975 r., III CRN 338/75, OSPiKA 1977, poz. 54.

⁴⁰ T. Domińczyk, w: *Kodeks rodzinny...*, red. K. Piasecki, s. 958.

⁴¹ M. Łączkowska, *Prawo alimentacyjne...*, s. 161.

⁴² Tamże, s. 162.

⁴³ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 12 sierpnia 2008 r., Druk Sejmowy nr 888, [http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/0/68047150EDDA8EB1C12574B8004D19C7/\\$file/888.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/0/68047150EDDA8EB1C12574B8004D19C7/$file/888.pdf).

⁴⁴ T. Smyczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 12: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2011, s. 789.

długo obowiązkiem alimentacyjnym wobec dziecka pełnoletniego z nadmiernym uszczerbkiem dla swojego utrzymania. W tym duchu, jeszcze przed nowelizacją kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z 1998 r.⁴⁵ Uznał w nim mianowicie, że rodzice, którzy z uwagi na niskie emerytury, tylko w skromnym zakresie zabezpieczają swoje materialne potrzeby, powinni zostać zwolnieni z ciężącego na nich obowiązku alimentacyjnego względem ich dorosłego dziecka, jeżeli, mając wyuczony zawód, osiąga ono mierne wyniki w dalszej nauce. Podobny pogląd został wyrażony w późniejszym orzeczeniu z 1999 r.⁴⁶ Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że jeżeli pełnoletnie dziecko, które ma wyuczony zawód, zamierza studiować na prywatnej wyższej uczelni, co oznacza konieczność opłaty czesnego, oprócz konieczności ponoszenia kosztów utrzymania, to trzeba uwzględnić okoliczność, czy pozwala na to stopa życiowa rodziców. Niesamodzielną finansową pełnoletniego dziecka należy więc oceniać w świetle całokształtu okoliczności dotyczących postawy życiowej uprawnionego dziecka i możliwości oraz sił zobowiązanych rodziców⁴⁷.

De lege lata rodzicom przyznaje się uprawnienie do uchylenia się od wykonania obowiązku alimentacyjnego w razie zagrożenia nadmiernym dla nich uszczerbkiem. Pojęcie „nadmierny uszczerbek” nie jest nowe w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Ustawodawca w art. 134 k.r.o. daje zobowiązanemu możliwość uchylenia się od świadczeń alimentacyjnych w stosunku do rodzeństwa, jeśli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego rodziny.

Aby ocenić, kiedy świadczenie będzie powodowało nadmierny uszczerbek w majątku zobowiązanych rodziców, konieczne jest porównanie wysokości alimentów z wysokością dochodów osiąganych przez rodziców oraz ustalenie, czy spełnienie obowiązku zakłóci zaspokojenie ich podstawowych potrzeb⁴⁸, czy nadmiernemu obniżeniu ulegnie dotychczasowy poziom życia. Nie chodzi jednak o rezygnację z zaspokojenia potrzeb mających cechy zbytku i rozrzutności⁴⁹. Sąd powinien zatem ustalić kwotę, jaka pozostaje rodzicom po pokryciu stałych kosztów utrzymania i uiszczeniu raty alimentacyjnej. Nie można na rodziców

⁴⁵ Wyrok SN z dn. 10.12.1998 r., I CKN 1104/98, Lex nr 327909.

⁴⁶ Wyrok SN z dn. 30.06.1999 r., III CKN 199/99, Lex nr 503217.

⁴⁷ T. Smoczyński, *Prawo filiacyjne i alimentacyjne po reformie z 2008 r.*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2010, z. 2, s. 325; uchwała SN z dn. 18.05.1995 r., III CZP 59/95, OSN 1995, nr 10, poz. 140.

⁴⁸ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

⁴⁹ T. Smoczyński, w: *System prawa prywatnego*, t. 12..., s. 705–706.

nakładać obowiązku alimentacyjnego względem pełnoletnich dzieci „kosztem” zdrowia czy też popadnięcia w ubóstwo⁵⁰.

Niemożliwość spełnienia świadczeń alimentacyjnych bez uszczerbku dla własnego utrzymania może mieć charakter przejściowy. W razie jej odzyskania aktualne staje się żądanie obciążenia świadczeniami zobowiązanego⁵¹.

Ustawodawca w art. 133 § 3 k.r.o., wskazując sytuacje, w których możliwe jest uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych, posłużył się alternatywą łączną „lub”. I tylko w jednym przypadku doprecyzował, że chodzi o dziecko, które nie jest jeszcze w stanie samodzielnie się utrzymać. Wydawać by się więc mogło, że rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego w każdym przypadku, gdy świadczenia te są połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem – czyli zarówno w przypadku obowiązku z art. 133 § 1 k.r.o. (gdzie zakres świadczeń jest najszerszy), jak i tego z art. 133 § 2 k.r.o.⁵² Takie rozwiązanie nie jest właściwe. Wątpliwości nie budzi zasadność zastrzeżenia możliwości uchylenia się od świadczeń alimentacyjnych w przypadku dziecka pełnoletniego i niesamodzielnego, które ma prawo do równej stopy życiowej z rodzicami. W drugim przypadku – pełnoletnie, samodzielne dziecko znajdujące się w niedostatku – cel przyświecający ustawodawcy jest trudny do odkrycia. Przecież z art. 135 § 1 k.r.o. wynika już, że to właśnie możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego wyznaczają górną granicę świadczeń alimentacyjnych, choćby nawet nie zostały w tych granicach pokryte wszystkie usprawiedliwione potrzeby uprawnionego⁵³. Tak więc to, czy świadczenia alimentacyjne nie będą połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla zobowiązanego, powinno być ocenione albo na etapie zasądzania alimentów, albo w toku postępowania z art. 138 k.r.o. w razie pogorszenia sytuacji materialnej rodzica. Naddo, w sytuacjach wyjątkowych, do dyspozycji pozostaje przepis art. 144¹ k.r.o. Zbędne jest więc w takim przypadku formułowanie dodatkowej podstawy w postaci art. 133 § 3 k.r.o.

⁵⁰ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

⁵¹ Wyrok SO w Kielcach z dn. 26.09.2013 r., II Ca 848/12, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, <http://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

⁵² Zob. H. Haak, *Opinia na temat rządowego projektu ustawy...*, s. 10, <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk5.nsf/Opwsdr?OpenForm&1166>.

⁵³ Wyrok SN z dn. 20.01.1972 r., III CRN 470/71, Lex nr 7052.

Naganne zachowanie się uprawnionego jako przesłanka uzasadniająca uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego/świadczeń alimentacyjnych

Odmowa przyznania ochrony roszczeniu alimentacyjnemu ze względu na jego sprzeczność z zasadami współżycia społecznego nie ma charakteru sankcji cywilnoprawnej⁵⁴ i nie jest instrumentem odpłaty za naganne zachowanie się uprawnionego⁵⁵, lecz pełni funkcję moralno-wychowawczą, korygującą. Ponieważ zarówno § 3 art. 133, jak i przepis art. 144¹ k.r.o. jest wyjątkiem od zasady, że sama istota obowiązku alimentacyjnego ma charakter jak najbardziej społeczny i odpowiada zasadom współżycia społecznego⁵⁶, między innymi zasadzie solidarności rodzinnej, wspierania się rodziców i dzieci (art. 87 k.r.o.)⁵⁷, to tym samym powinny być wykładane ścieśniająco (*exceptiones non sunt extendendae*).

Artykuł 144¹ k.r.o., jako *lex specialis*, wyłącza stosowanie ogólnej klauzuli nadużycia prawa podmiotowego⁵⁸. Ustawodawca odwołał się do zasad współżycia społecznego, nie zaś do postulowanych w nowszych opracowaniach zasad słuszności, co świadczy o kontynuacji linii orzeczniczej w zakresie stosowania art. 5 k.c. do roszczeń alimentacyjnych.

W doktrynie i judykaturze sprzed nowelizacji wyróżniano kilka typów zachowań sprzecznych z zasadami współżycia społecznego. Po pierwsze, były to zachowania godzące w życie i zdrowie członka rodziny oraz naruszające godność, dobre imię czy osobowość człowieka. Po drugie, uporczywe uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego. Po trzecie, zawinione popadnięcie w niedostatek⁵⁹. Po czwarte, naruszenie obowiązku szacunku dzieci względem rodziców, który wynika wprost z art. 87 k.r.o., jest bezterminowy⁶⁰.

Wskazane wyliczenie przypadków rażąco niewłaściwego postępowania uprawnionego jest przez niektórych przedstawicieli doktryny kontestowane.

---

⁵⁴ Tak T. Smoczyński w odniesieniu do przepisów BGB. Tegoż, *Roszczenia alimentacyjne a zasady współżycia społecznego*, „Studia Prawnicze” 1983, z. 1, s. 73.

⁵⁵ Wyrok SO w Olsztynie z dn. 3.07.2013 r., VI RCa 153/13, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, <http://orzeczenia.ms.gov.pl/>

⁵⁶ J. Ignaczewski, *Kodeks rodzinny...*, s. 820.

⁵⁷ Uchwała SN z dn. 7.08.1974 r., III CZP 46/74, OSN 1975, nr 12, poz. 160.

⁵⁸ Odmienne, jak się wydaje, nie trafnie G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

⁵⁹ T. Smoczyński, *Roszczenia alimentacyjne...*, s. 86.

⁶⁰ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

Zastrzeżenia są rezultatem powszechności występowania pewnych zjawisk w społeczeństwie lub też niedookreślonego zakresu przedmiotowego regulacji. W szczególności wątpliwości dotyczą zaliczenia do tego katalogu zachowań naruszających godność oraz zawinionego popadnięcia w niedostatek. W pierwszym przypadku chodzi o częstotliwość występowania sytuacji rodzinnych, w których dochodzi do naruszenia godności, dobrego imienia czy innych dóbr osobistych. Opowiedzenie się za możliwością oddalenia powództwa o alimenty ze względu na konflikty i spory w rodzinie stanowiłoby zaprzeczenie reguły, że posłużenie się klauzulą generalną zasad współżycia społecznego powinno być ograniczone tylko „do zupełnie wyjątkowych wypadków”⁶¹. W drugim natomiast przypadku problemem jest zbyt szeroka definicja zawinionego wywołania niedostatku, która, jak się wydaje, pomija przyczynę niedostatku⁶². Dlatego też trafnie w orzecznictwie doprecyzowuje się, że niedostatek jest przesłanką powstania obowiązku alimentacyjnego tylko wtedy, gdy jego przyczyną są okoliczności niezależne od woli osoby ubiegającej się o alimenty. Tak więc świadczenia alimentacyjne nie przysługują osobie zdolnej do pracy, jeśli z własnej winy nie wykorzystuje ona swoich zdolności, albo bez uzasadnionej przyczyny rezygnującej z dochodów⁶³.

Inaczej należy jednak traktować zawinione postępowanie dziecka polegające na niemożności samodzielnego utrzymania się na skutek uzależnienia od alkoholu czy narkotyków. O ile wprowadzenie się w stan chorobowy jest działaniem (najczęściej) zawinionym, to jednak po przekroczeniu pewnej granicy osoba jest chora i z tego względu zasady humanitaryzmu i współżycia społecznego przemawiają za kontynuowaniem wykonywania obowiązku alimentacyjnego przez rodziców⁶⁴. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby powołali się oni na nadmierny uszczerbek⁶⁵.

W greckim kodeksie cywilnym powiązано przesłanki niegodności alimentacji oraz wydziedziczenia (art. 1495 gr.k.c.). Jeśli więc zstępny zachowywał się w sposób uzasadniający jego wydziedziczenie (art. 1840–1842 gr.k.c.), może

---

⁶¹ Wyrok SN z dn. 16.01.2001 r., II CKN 40/99, Lex nr 52373.

⁶² Por. A. Szpunar, *Stosowanie art. 5 k.c.*, s. 76–77; T. Justyński, *Nadużycie prawa...*, s. 262.

⁶³ Wyrok SO w Suwałkach z dn. 29.05.2013 r., I Ca 178/13, Portal Orzeczeń Sądu Okręgowego w Suwałkach, <http://orzeczenia.suwalki.so.gov.pl/>.

⁶⁴ Uchwała SN z dn. 31.01.1986 r., III CZP 76/85, OSNC 1987, nr 1, poz. 4.

⁶⁵ Tak J. Ignaczewski, w: *Alimenty. Sądowe komentarze tematyczne*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2009, s. 170.

domagać się alimentów tylko na zaspokojenie absolutnie podstawowych potrzeb. Aby wydziedziczyć zstępnego, musi zaistnieć jedna z pięciu okoliczności enumeratywnie wymienionych w art. 1840 k.c. Po pierwsze, nastawanie na życie testatora, małżonka testatora albo innego zstępnego. Po drugie, umyślne uszkodzenie ciała testatora albo jego małżonka. Po trzecie, skazanie za popełnienie przestępstwa albo poważnego, umyślnego wykroczenia przeciwko spadkodawcy albo jego małżonka. Po czwarte, złośliwe zaniedbywanie wykonywania obowiązku alimentacyjnego względem testatora. Po piąte, niemoralne lub niegodne życie wbrew woli testatora⁶⁶.

Na przykładowe wyliczenie okoliczności uzasadniających obniżenie czy też uchylenie obowiązku alimentacyjnego zdecydował się też ustawodawca estoński. Na podstawie § 103 prawa rodzinnego taka możliwość jest ograniczona do przypadków, kiedy żądanie uprawnionego byłoby rażąco niesprawiedliwe – w szczególności, jeśli niedostatek jest spowodowany nieroztropnym postępowaniem, uprawniona osoba upoczywie nie spełniała ciężącego na niej obowiązku alimentacyjnego względem obecnie zobowiązanego czy też została skazana za umyślne przestępstwo przeciwko osobie zobowiązanej albo osobie jej bliskiej.

Konsekwencje uchylenia się rodziców od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych)

Ustalono już, że uchylenie nie niweczy obowiązku alimentacyjnego, a jedynie jego wykonywanie jest „zawieszane”. Postawić trzeba jednak pytanie, czy mimo regulacji ustawowej, uchylenie się rodziców nie spowoduje niepożądanych następstw w postaci przerzucenia obowiązku alimentacji na osoby zobowiązane w dalszej kolejności⁶⁷. W doktrynie wyróżnia się dwa stanowiska.

Niektórzy szukają rozwiązania w wykładni przepisu art. 132 k.r.o., który wskazuje enumeratywnie⁶⁸ trzy przypadki, kiedy dochodzi do „przejścia” obowiązku dostarczenia środków utrzymania na „dalszych” zobowiązanych. Po pierwsze, chodzi o sytuacje, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności (na przykład nie żyje, zaginęła). Po drugie, gdy co prawda osoba zobowiązana w bliższej kolejności istnieje, jednak nie jest w stanie świadczyć alimentów

⁶⁶ I. Androulidaki-Dimitriadi, *Family law in Greece*, The Netherlands 2011, s. 135.

⁶⁷ Tak SN w uchwale z dn. 7.08.1974 r., III CZP 46/74, OSNC 1975, z. 12, poz. 160.

⁶⁸ J. Gwiazdomorski, w: *System prawa rodzinnego...*, red. J. Piątoski, s. 1032.

(bo na przykład z powodu złego stanu zdrowia nie pracuje, nie osiąga żadnych dochodów czy też w wyniku spełniania świadczeń alimentacyjnych osoba zobowiązana sama popadłaby w niedostatek). Po trzecie, kiedy uzyskanie od osoby zobowiązanej w bliższej kolejności jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami (na przykład osoba zobowiązana jest nieznana z miejsca pobytu, nie da się przeprowadzić egzekucji z dochodów osoby zobowiązanej, zobowiązany mieszka za granicą w kraju, w którym wyroki alimentacyjne sądów polskich nie podlegają wykonaniu).

Należy się zastanowić, czy uchylenie się od wykonywania obowiązku dostarczania środków utrzymania (świadczeń) mieści się w zakresie sformułowania „uzyskanie (...) na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe”. Udzielenie pozytywnej odpowiedzi (zarówno w kontekście art. 133 § 3, jak i art. 144¹ k.r.o.) prowadziłyby do stwierdzenia, że dalsi zobowiązani (na przykład dziadkowie) uzyskiwaliby roszczenia regresowe do rodzica, który czy to ze względu na zasady współżycia społecznego, czy też z powodu złej sytuacji majątkowej uchylił się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczenia alimentacyjnego). Stanowiłoby to zaprzeczenie *ratio legis* wprowadzenia do kodeksu rodzinnego instytucji niegodności alimentacji⁶⁹. Nie powinno też budzić wątpliwości, że pozostałe przesłanki z art. 132 k.r.o. nie znajdują zastosowania w analizowanym przypadku. W szczególności nie można uznać, że osoba zobowiązana w bliższej kolejności nie istnieje, skoro uwzględnienie żądania z art. 133 § 3 czy też art. 144¹ k.r.o. nie prowadzi do zwalczania obowiązku alimentacyjnego, lecz tylko obowiązku świadczenia. Tym samym osoba uznana za niegodną alimentacji nie może żądać środków od osób zobowiązanych w dalszej kolejności⁷⁰. Zwolennicy tej koncepcji godzą się więc, jak należy sądzić, na przerzucenie obowiązku dostarczenia środków utrzymania na państwo.

Inni, jak się wydaje, stoją na stanowisku, że przeniesienie ciężaru alimentacji uprawnionego na osobę w dalszej kolejności zobowiązaną jest dopuszczalne. Może jednak zdarzyć się tak, że niegodziwe zachowanie względem jednego z krewnych będzie również takim w odniesieniu do „dalszego” krewnego zobowiązanego do dostarczania środków utrzymania⁷¹. Tak więc każdorazowo należałoby ocenić zachowanie uprawnionego względem kolejnego zobowiązanego.

⁶⁹ Zob. też T. Justyński, *Nadużycie prawa...*, s. 258.

⁷⁰ Do analogicznych wniosków prowadzi analiza prawno-porównawcza. Por. w szczególności § 1611 BGB.

⁷¹ T. Smoczyński, *Roszczenia alimentacyjne...*, s. 88.

Procedura uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego

Rozważając kwestie proceduralne uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych), trzeba przede wszystkim sprzeciwić się kilku twierdzeniom. Po pierwsze temu, że skutkiem nowelizacji jest to, że rodzice sami (bez udziału sądu) mogą uchylić się od płacenia alimentów na rzecz pełnoletniego dziecka. Po drugie, że złożenie takiego oświadczenia wyklucza egzekucję komorniczą. Po trzecie, tylko od dobrej woli rodziców zależy, czy będą oni nadal świadczyć⁷². Nowelizacja była jedynie „kodyfikacją” utrwalonego orzecznictwa i poglądów doktryny, nie zaś rewolucją, która doprowadza do rażącego obniżenia pozycji pełnoletniego niesamodzielnego dziecka. *De lege lata* rodzice nadal muszą korzystać z drogi sądowej, chcąc uchylić się od wykonywania obowiązku czy też od świadczeń alimentacyjnych lub ustalić fakt wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego. W każdym przypadku sąd musi zbadać, czy są spełnione przesłanki ustawowe. Uchylenie się od alimentacji nie jest więc aktem prywatnym.

Istnieją jednak spory co do podstawy prawnej żądania uchylenia się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego (świadczeń alimentacyjnych). Niektórzy opowiadają się za rozpatrywaniem takich spraw w zwykłym trybie procesowym. Chodzi bowiem o ukształtowanie stosunku prawnego – stosunku alimentacyjnego⁷³. Nie znajdują zatem zastosowania przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące postępowanie odrębne ze stosunków między rodzicami a dziećmi⁷⁴. Inni natomiast podstawę do uchylenia upatrują w art. 138 k.r.o.⁷⁵, traktując, jak się wydaje, uchylenie się od świadczeń alimentacyjnych jako swoiste obniżenie wysokości zasądzonych alimentów „do zera”, które spowodowane jest zmianą okoliczności, na przykład nagannym zachowaniem uprawnionego, brakiem starań o uzyskanie możliwości samodzielnego utrzymania się.

---

⁷² Tak M. Piasecka-Sobkiewicz, *Pełnoletnie dziecko na własnym utrzymaniu*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 17.06.2009 r. Niemniej jednak „siła rażenia” zaprezentowanego poglądu była znaczna. W Internecie dostępne są nawet wzory oświadczenia o uchyleniu się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego – zob. np. www.obronapraw.pl/pisma/w_36.pdf.

⁷³ Tak np. G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Tak np. H. Ciepla, *Nowelizacje Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem*, Warszawa 2010, s. 77.

Zakończenie

Nowelizacja z 2008 r. była drugą, bardzo znaczącą i od dawna oczekiwaną reformą polskiego prawa rodzinnego i opiekuńczego. Jednak bez wątpienia nie ostatnią. W związku z tym warto zwrócić uwagę na główne trendy w zagranicznym prawie alimentacyjnym, a kwestię ewentualnej inkorporacji prezentowanych poniżej rozwiązań poddać pod dyskusję. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na podjęcie merytorycznej dyskusji nad tymi pomysłami.

W niektórych systemach prawnych występuje instrument w postaci automatycznej indeksacji świadczeń alimentacyjnych (na przykład w oparciu o stopę inflacji). Ma on z jednej strony zapobiegać nadużywaniu sądowej drogi zmiany wysokości świadczeń alimentacyjnych⁷⁶. Z drugiej natomiast pozwala utrzymać na stałym poziomie siłę nabywczą świadczenia. Przykładowo w Holandii opracowano krajowy indeks kosztów utrzymania i wychowania dziecka, który wyznacza również wielkość waloryzacji alimentów. Podobnie w Finlandii⁷⁷, choć zmiana wysokości świadczenia nastąpi dopiero wtedy, gdy indeks wzrośnie o 5%. Zawsze jednak ostateczna wysokość świadczenia, w razie sporu, jest oparta na jednostkowej ocenie sytuacji uprawnionego i zobowiązanego dokonanej przez sąd, na co wyraźnie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w dwóch orzeczeniach z 2010 r.⁷⁸ Zobowiązany ma zatem sposobność zakwestionowania „automatycznego” wzrostu wysokości świadczenia. Na Cyprze próbowano wprowadzić automatyczną waloryzację świadczeń alimentacyjnych (o 10% co dwa lata)⁷⁹. Uznano jednak, że w takiej sytuacji dochodziłoby do niedopuszczalnej ingerencji władzy ustawodawczej w sferę kompetencji sądownictwa⁸⁰.

Kolejną tendencją, coraz bardziej widoczną w prawie obcym, jest ustalanie minimalnej wysokości alimentów oraz wprowadzanie jasnych kryteriów

⁷⁶ W Polsce w 2012 r. załatwiono ogółem i wydano prawomocne orzeczenia w 87 838 sprawach o alimenty, w tym prawie połowa (42 369) spraw dotyczyła zmiany wysokości świadczenia. Zob. Ministerstwo Sprawiedliwości, Wydział Statystyki i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości, *Informacja statystyczna o ewidencji spraw i orzecznictwie oraz o więziennictwie*, cz. 5, Warszawa 2013, s. 13, za: <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/statystyki/statystyki-2012/download,2290,4.html>.

⁷⁷ C. Skinner, J. Davidson, *Recent trends in child maintenance schemes in 14 countries*, „International Journal of Law, Policy and the Family” 2009, vol. 23, s. 48.

⁷⁸ Orzeczenia SN (Korkein oikeus) z dn. 7.06.2010 r., KKO:2010:37, www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2010/20100037 oraz KKO:2010:38, www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2010/20100038.

⁷⁹ Sec. 3(b) ustawy 68 (1)/2008 nowelizująca sec. 38 § 2 ustawy 216/90.

⁸⁰ *Diagoras development v. National Bank of Greece* [1985] 1 CLR 581.

obliczania wysokości należnego dziecku świadczenia w postaci tabel lub programów komputerowych⁸¹. Celem tych działań jest nie tylko zmniejszenie uznaniowości sądów w tej dziedzinie i zwiększenie przewidywalności orzeczeń, ale i ułatwienie rodzicom pozasądowego trybu ustalania rozkładu ciężaru ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka, na przykład w drodze umowy.

W Austrii, Belgii, Dani, Finlandii, Francji, Niemczech, Szwecji i Norwegii określono minimalną kwotę należnych dziecku alimentów⁸².

Austriacka praktyka orzecznicza wypracowała nieformalne wytyczne, którymi powinien kierować się sąd, zasądzając alimenty. Przyjmuje się, że miesięczne alimenty nie powinny przekraczać dwukrotności przeciętnych miesięcznych kosztów utrzymania dziecka w określonym wieku (tzw. *Playboygrenze*)⁸³, ustalonej przez Wyższy Sąd Krajowy (Oberlandesgericht). Aktualnie⁸⁴ wartości te są następujące: dla dzieci w wieku od 0 do 3 lat – dolna granica świadczenia wynosi 194 euro, górna 388 euro. I odpowiednio: dla dzieci w wieku 3–6 lat – 249 euro; 6–10 lat – 320 euro; 10–15 lat – 366 euro; 15–19 lat – 431 euro; 19–28 lat – 540 euro⁸⁵.

W Czechach, w 2010 r., minister sprawiedliwości, opierając się na austriackich doświadczeniach, opublikował analogiczną tabelę. Wysokość alimentów została uzależniona od wieku dziecka oraz zarobków rodzica-płatnika. Tym samym zdecydowano się na ściśle powiązanie należnych dziecku świadczeń od osiągniętych przez rodziców dochodów (nie zaś od możliwości zarobkowych). Zależność ta kształtuje się następująco: dla dziecka od urodzenia do 5. roku życia – od 11% do 15% osiągniętych dochodów. I odpowiednio dla dzieci starszych: od 6 do 9 lat – od 13% do 17%; od 10 do 14 lat – od 15% do 19%; od 15 do 17 lat – od 16% do 22%. Dla dzieci od 18. roku życia – od 19% do 25%⁸⁶.

---

⁸¹ Np. w Belgii sędziowie posługują się metodą Renarda i metodą Gezinsbonda. Wcześniej używano metody Roodhoofta.

⁸² D. Lindsey, A. Shlonsky, *Child welfare research. Advances for practice and policy*, Oxford 2008, s. 352.

⁸³ *Austria. A comparative study of child maintenance regimes. Questionnaire for national informants*, s. 14, www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/Austria.pdf.

⁸⁴ Czyli od 1 lipca 2013 r. do 10 czerwca 2014 r.

⁸⁵ Institut für Partnerschaftsberatung, Berechnung des Kindesunterhalts, www.partner-schaftsberatung.at/kindesunterhalt.html.

⁸⁶ M. Hrušáková, L. Westphalova, *Family law...*, s. 139.

W Niemczech wysokość alimentów na dzieci reguluje tabela düsseldorf-ska⁸⁷, mająca również charakter niewiążących wytycznych. Jest tworzona przez OLG Düsseldorf (Wyższy Sąd Krajowy w Düsseldorfie) po konsultacji z innymi wyższymi sądami krajowymi. W tabeli wskazano wysokość kosztów utrzymania, w zależności od wieku dziecka i stanu majątkowego osoby zobowiązanej do świadczenia alimentacyjnego, a także minimalna wysokość alimentów.

W kwietniu 2010 r. francuskie ministerstwo sprawiedliwości także zdecydowało się opublikować podobne wytyczne w sprawach o alimenty⁸⁸.

W prawie łotewskim określono zaś minimalną wysokość alimentów za pomocą wskaźnika kosztów utrzymania (§ 179 k.c.). W Estonii, z kolei, wysokość świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka małoletniego jest uzależniona od minimalnego miesięcznego wynagrodzenia ustalanego przez rząd. Obecnie świadczenie alimentacyjne nie może być niższe niż połowa najniższego wynagrodzenia za pracę (§ 101 k.r.)⁸⁹. W 2013 r. była to kwota 160 euro⁹⁰.

Źródła prawa

Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 12 sierpnia 2008 r., Druk Sejmowy nr 888, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/68047150EDDA8EB1C12574B8004D-19C7/\\$file/888.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/68047150EDDA8EB1C12574B8004D-19C7/$file/888.pdf).

---

⁸⁷ Tabelę z 2013 r. można znaleźć na stronie: www.olg-duesseldorf.nrw.de/infos/Duesseldorf_tabelle/Tabelle-2013/index.php.

⁸⁸ Aktualne wytyczne dostępne on-line: www.vos-droits.justice.gouv.fr/art_pix/table_reference_pa.pdf.

⁸⁹ Do 14 maja 2004 r. alimenty nie powinny być niższe niż 25% minimalnego miesięcznego wynagrodzenia.

⁹⁰ Dla porównania: w 2012 r. – 145 euro; w 2008 r. – 139,01 euro; w 2007 r. – 115,04 euro; w 2006 r. – 95,87 euro; w 2005 r. – 85,96 euro; w 2004 r. – 39,63 euro do 14 maja i 79,25 euro od 15 maja; w 2003 r. – 34,51 euro. Źródło: *Minimum wage statistics published by Eurostat refer to monthly national minimum wages*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00155>.

Orzecznictwo

Orzeczenia SN (Korkein oikeus) z dn. 7.06.2010 r., KKO:2010:37, www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2010/20100037., KKO:2010:38, www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2010/20100038.

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej i Administracyjnej SN z dn. 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSNCP 1988, nr 4, poz. 42.

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN z dn. 9.06.1976 r., III CZP 46/75, OSNC 1976, nr 9, poz. 184.

Uchwała SN z dn. 7.08.1974 r., III CZP 46/74, OSN 1975, nr 12, poz. 160.

Uchwała SN z dn. 31.01.1986 r., III CZP 76/85, OSNC 1987, nr 1, poz. 4.

Uchwała SN z dn. 16.12.1987 r., III CZP 91/86, OSN 1988, z. 4, poz. 42.

Uchwała SN (7) z dn. 24.05.1990 r., III CZP 21/90, OSNCP 1990, nr 10–11, poz. 128.

Uchwała SN z dn. 18.05.1995 r., III CZP 59/95, OSN 1995, nr 10, poz. 140.

Uchwała SN z dn. 30.04.2003 r., I KZP 8/03, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 41.

Uchwała SN z dn. 24.02.2011 r., III CZP 134/10, Lex nr 707477.

Wyrok SN z dn. 20.01.1972 r., III CRN 470/71, Lex nr 7052.

Wyrok SN z dn. 12.12.1975 r., III CRN 338/75, OSPiKA 1977, poz. 54.

Wyrok SN z dn. 17.12.1976 r., III CRN 280/76, OSP 1977, nr 11, poz. 196.

Wyrok SN z dn. 14.11.1997 r., III CKN 257/97, OSNC 1998, nr 4, poz. 70.

Wyrok SN z dn. 12.02.1998 r., I CKN 499/97, Lex nr 50545.

Wyrok SN z dn. 12.05.1998 r., II CKN 722/97, Lex nr 503166.

Wyrok SN z dn. 16.07.1998 r., I CKN 521/98, Lex nr 1232692.

Wyrok SN z dn. 3.09.1998 r., I CKN 908/97, OSN 1999, nr 3, poz. 53.

Wyrok SN z dn. 10.12.1998 r., I CKN 1104/98, Lex nr 327909.

Wyrok SN z dn. 25.05.1999 r., I CKN 274/99, Lex nr 327915.

Wyrok SN z dn. 30.06.1999 r., III CKN 199/99, Lex nr 503217.

Wyrok SN z dn. 27.07.1999 r., I CKN 687/98, Lex nr 503167.

Wyrok SN z dn. 6.01.2000 r., I CKN 1077/99, Lex nr 51637.

Wyrok SN z dn. 24.03.2000 r., I CKN 1538/99, Lex nr 51629.

Wyrok SN z dn. 16.01.2001 r., II CKN 40/99, Lex nr 52373.

Wyrok SN z dn. 14.05.2002 r., V CKN 1032/00, Lex nr 55514.

Wyrok SO w Kielcach z dn. 26.09.2013 r., II Ca 848/12, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, <http://orzeczenia.ms.gov.pl>.

Wyrok SO w Olsztynie z dn. 3.07.2013 r., VI RCa 153/13, Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych, <http://orzeczenia.ms.gov.pl>.

Wyrok SO w Suwałkach z dn. 29.05.2013 r., I Ca 178/13, Portal Orzeczeń Sądu Okręgowego w Suwałkach, <http://orzeczenia.suwalki.so.gov.pl>.

Literatura

Androulidaki-Dimitriadi I., *Family law in Greece*, The Netherlands 2011.

Andrzejewski M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010.

Andrzejewski M., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2010.

Austria. *A comparative study of child maintenance regimes. Questionnaire for national informants*, www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/Austria.pdf.

Budna E., *Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dzieci*, „Nowe Prawo” 1990, nr 7–9.

Ciepla H., *Nowelizacje Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem*, Warszawa 2010.

Diagoras development v. National Bank of Greece [1985] 1 CLR 581.

Dominińczyk T., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011.

Gromek K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2013.

Gwiazdomorski J., w: *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J. Piątowski, Wrocław 1985.

Haak H., *Opinia na temat rządowego projektu ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw*, Druk Sejmowy nr 1166, Pleszew 2007, <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk5.nsf/Opwsdr?OpenForm&1166>.

Hrušáková M., Westphalova L., *Family law in the Czech Republic*, The Netherlands 2011.

Ignaczewski J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2010.

Ignaczewski J., *Obowiązek alimentacyjny po nowelizacji. Art. 128–144¹ KRO. Komentarz*, Warszawa 2009.

Ignaczewski J., w: *Alimenty. Sądowe komentarze tematyczne*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2009.

Ignaczewski J., w: *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2012.

Institut für Partnerschaftsberatung, Berechnung des Kindesunterhalts, www.partnerschaftsberatung.at/kindesunterhalt.html.

- Jędrejek G., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 61⁷–144¹*, Lex 2014.
- Justyński T., *Nadużycie prawa w polskim prawie cywilnym*, Kraków 2000.
- Kodeks rodzinny. Komentarz*, red. M. Grudziński, J. Ignatowicz, Warszawa 1959.
- Lindsey D., Shlonsky A., *Child welfare research. Advances for practice and policy*, Oxford 2008.
- Łączkowska M., *Prawo alimentacyjne jako przykład regulacji prawnej solidarności międzypokoleniowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, z. 3.
- Minimum wage statistics published by Eurostat refer to monthly national minimum wages*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00155>.
- Ministerstwo Sprawiedliwości, Wydział Statystyki i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości, *Informacja statystyczna o ewidencji spraw i orzecznictwie oraz o więziennictwie*, cz. 5, Warszawa 2013, <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/statystyki/statystyki-2012/download,2290,4.html>.
- Morawski L., *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002.
- National Conference of State Legislatures, *Termination of support – age of majority*, www.ncsl.org/research/human-services/termination-of-child-support-age-of-majority.aspx.
- National Conference of State Legislatures, *Termination of support – college support beyond the age of majority*, www.ncsl.org/research/human-services/termination-of-support-college-support.aspx.
- Nazar M., *Glosa do wyroku SN z 8 maja 1975 r.*, III CRN 36/75, OSP 1976, nr 6, poz. 117.
- Piasecka-Sobkiewicz M., *Pełnoletnie dziecko na własnym utrzymaniu*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 17.06.2009 r.
- Pietrzykowski J., w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2012.
- Skinner C., Davidson J., *Recent trends in child maintenance schemes in 14 countries*, „International Journal of Law, Policy and the Family” 2009, vol. 23.
- Smyczyński T., *Glosa do wyroku SN z 11 lutego 1986 r.*, OSPiKA 1987, nr 4, poz. 85.
- Smyczyński T., *Prawo filiacyjne i alimentacyjne po reformie z 2008 r.*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2010, z. 2.
- Smyczyński T., *Roszczenia alimentacyjne a zasady współżycia społecznego*, „Studia Prawnicze” 1983, z. 1.
- Smyczyński T., *Stosunek alimentacyjny a stosunek zobowiązaniowy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985, z. 1.

- Smyczyński T., w: *System prawa prywatnego*, t. 12: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2011.
- Szer S., *Prawo rodzinne w zarysie*, Warszawa 1969.
- Szłęzak A., *Zasada równej stopy życiowej w prawie rodzinnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985, nr 1.
- Szpunar A., *Stosowanie art. 5 k.c. w sprawach o alimenty*, „Palestra” 1989, nr 5–7.
- Winiarz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1977.

Źródła internetowe

- www.olg-duesseldorf.nrw.de/infos/Duesseldorfer_tabelle/Tabelle-2013/index.php.
- www.vos-droits.justice.gouv.fr/art_pix/table_reference_pa.pdf.

PARENT'S SUPPORT OBLIGATIONS TO THEIR ADULT CHILDREN AFTER THE AMENDMENT TO THE FAMILY AND GUARDIANSHIP CODE IN 2008

Summary

The general rule is that parents are obliged to provide maintenance to a child who cannot financially provide for himself or herself, unless the income from the child's property is sufficient to cover his or her maintenance and upbringing. There is no statutory rule that terminates parental child support when the child reaches an age of majority. The amendment to the Polish Family Code of 13th June 2009 gave parents of adult children the right to withdraw from the maintenance obligation if its exercise would be linked to excessive loss, or if the child has not made efforts to support himself or herself, or if the child acts contrary to the principles of community life. The aim of this paper is to analyse: the meaning, the scope of the right to withdraw from the maintenance obligation, the conditions of withdrawal and to formulate some *de lege ferenda* remarks on the basis of short analysis of the models of post-majority support in the European countries.

Translated by Ewa Kabza

Keywords: child, maintenance obligation, right to withdraw from the maintenance obligation, post-majority support